

УДК 330. 341.2: 330. 52

РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ В ОЦІНЦІ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В АГРОПРОДОВОЛЬЧІЙ СИСТЕМІ**Масєвський В. С.,***д.т.н., професор***Княженко І. І.,***аспірант**Донецького державного університету управління*

У статті досліджена економічна ефективність державного регулювання агропродовольчої системи з виробництва продукції харчування за умов урахування її регіональної діяльності, за результатами якої встановлено функціональну залежність валового виробництва продукції регіонів України від обсягу державної підтримки.

Ключові слова: *ефективність; державне регулювання; агропродовольча система.*

В статье исследована экономическая эффективность государственного регулирования агропродовольственной системы по производству продуктов питания при условии учёта региональной деятельности, по результатам которой установлена функциональная зависимость валового производства продукции от уровня государственной поддержки.

Ключевые слова: *эффективность, государственное регулирование; агропродовольственная система.*

The article researches economic efficiency of the state regulation of agricultural and food system of food products manufacturing considering its regional activity according to the results of which the dependence of gross regional product of Ukraine is determined.

Key words: *efficiency, state regulation, agricultural and food system.*

Актуальність дослідження. Державна підтримка економічної діяльності країни визначається загальною спрямованістю державного регулювання на становлення «ефективної держави», основоположними засадами якої є: інституційна забезпеченість ринкової економіки; спрямованість діяльності на економічне зростання та справедливий розподіл результатів ринкових здобутків; соціальна захищеність перед факторами ринкового ризику; встановлення партнерства з діловим світом та громадськими організаціями; протидії волюнтаризму та корупції [1]. Основним критерієм ефективності державного регулювання є економічне зростання країни, яке забезпечує підвищення її національного доходу і дає можливість сформувати раціональну структуру виробництва, сприяє захисту товаровиробників від сил природи, встановленню розумних державних вимог до податкового навантаження, соціального захисту населення, безпеки праці, охорони довкілля, уникнення трудових конфліктів тощо. До інструментів державного економічного регулювання відносяться: бюджетні (урядові програми, державні закупівлі, пряме державне фінансування, визначення статей витрат бюджету, управління

дефіцитом бюджету тощо), податкові (формування системи оподаткування, визначення об'єктів оподаткування та рівня оподаткування, застосування податкових пільг), грошово-кредитні (забезпечення грошової емісії, контроль за грошовим обігом та інфляцією, встановлення розміру облікової ставки тощо), амортизаційні (встановлення норм амортизації, перерозподіл амортизаційних відрахувань, механізми прискореної амортизації тощо) заходи, дослідження яких не враховували фактор регіональної економічної діяльності товаровиробників у загальнодержавній складовій.

Мета дослідження – процеси державного регулювання агропродовольчої системи України.

Об'єкт дослідження – економічна ефективність державної підтримки агропродовольчої системи.

Стан питання. Державне регулювання в аграрній сфері базується на Законах України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року», «Про державну підтримку сільського господарства України», «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» та інших нормативно-правових актах, якими визначається комплекс економічних інструментів, які забезпечують його реалізацію і проводять: цінове регулювання, надають фінансово-кредитну підтримку, субсидії і дотації, здійснюють податкове стимулювання, спеціалізовану підтримку за окремими напрямками та програмами тощо.

Дослідженнями ефективності державного регулювання економіки аграрної сфери встановлено складність проблеми та неоднозначність підходів до її оцінки. Так, в роботах [2-4], визначається необхідність комплексного критеріального соціально-економічного підходу до оцінки стратегічної ефективності державного регулювання з позицій суб'єктно-об'єктних відносин з урахуванням наявності власності, можливостей самореалізації людини та ринкових відносин, які забезпечують ефективну економічну підприємницьку діяльність в умовах впливу життєдіяльних регуляторних дій держави. Оцінка економічної ефективності державного регулювання за валовими показниками виробництва продовольчої продукції в цілому по країні та за окремими видами продукції (зернові та зернобобові, молоко, м'ясо, овочі, фрукти) дозволяє в тактичному плані (щорічно) здійснювати коригування рівнів та напрямів державної підтримки залежно від досягнутого рівня та вимог споживачів на внутрішньому та зовнішньому ринках [5-8].

Результати дослідження. Державне регулювання економіки агропродовольчої системи в частині підтримки виробництва продовольчої продукції здійснюється розподілом видатків на Міністерство аграрної політики та продовольства із Загального та Спеціального фондів Державного бюджету України за статтями: підтримка виробництва рослинництва та тваринництва, фінансова підтримка через здешевлення кредитів, кредити фермерським господарствам, підтримка обслуговуючих кооперативів, компенсація вартості сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва, відшкодування будівництва та реконструкції споруд, кредитне фінансування аграрного фонду щодо держаних форвардних закупівель тощо (табл. 1). При цьому загальні

витрати по Міністерству аграрної політики та продовольства становлять майже 5 % Державного бюджету, наповнення якого надто нерівномірне за кварталами року.

Детальний аналіз впливу державної підтримки на валове виробництво продукції рослинництва здійснювалося за регіонами України (24 області та АР Крим),

Таблиця 1

**Розподіл видатків Державного бюджету України на фінансування
Міністерства аграрної політики та продовольства**

Бюджет України: надходження асигнувань та видатки	Рік				
	2008	2009	2010	2011	2012
Державний бюджет України:					
- надходження, млрд грн,	231,93	245,94	255,00	303,88	373,96
- видатки, млрд грн	253,21	274,16	307,75	342,89	413,60
Видатки МінАПП (млрд грн):					
- на загальні потреби	12,162	6,3652	5,7545	10,469	8,4513
- на підтримку товаровиробників	7,9292	6,9582	4,9239	9,5025	10,262
- на кредити Аграрному фонду	2,0000	2,1400	3,1588	3,7123	7,0000
Надходження за кварталами року, %:	12,0	1,7	2,1	3,4	1,4
I квартал	31,1	12,9	3,4	11,8	9,2
II квартал	21,8	14,3	23,6	23,4	32,4
III квартал	36,1	71,5	70,9	61,4	57,1
IV квартал					

Встановлено, що за винятком чотирьох областей Рівненської та Сумської (високий рівень державної підтримки з невисоким виходом валової продукції), а також Черкаської та Дніпропетровської (незначна державна підтримка та значний обсяг виробленого валового продукту), має місце тісна взаємозалежність між указаними факторами з коефіцієнтом кореляції 0,93 (рис. 1):

$$B_i = (37,042 P_i + 2136,2), \text{ млн грн,}$$

де B_i – валова внутрішня продукція рослинництва, млн грн; P_i – рівень державної підтримки регіону, млн грн.

Отримані результати свідчать про стимулюючий вплив державної підтримки на ВВП продукції рослинництва з коефіцієнтом 1:37, що зумовлюється, на нашу думку, проявом ефективності ведення виробничої діяльності великотоварними підприємствами, у яких в основному сконцентровано виробництво зернових унаслідок використання сучасних технологій, оновленого машинно-тракторного парку, якісного посівного фонду та мінеральних добрив, сучасних методів управління тощо («земельна рента II типу») [7].

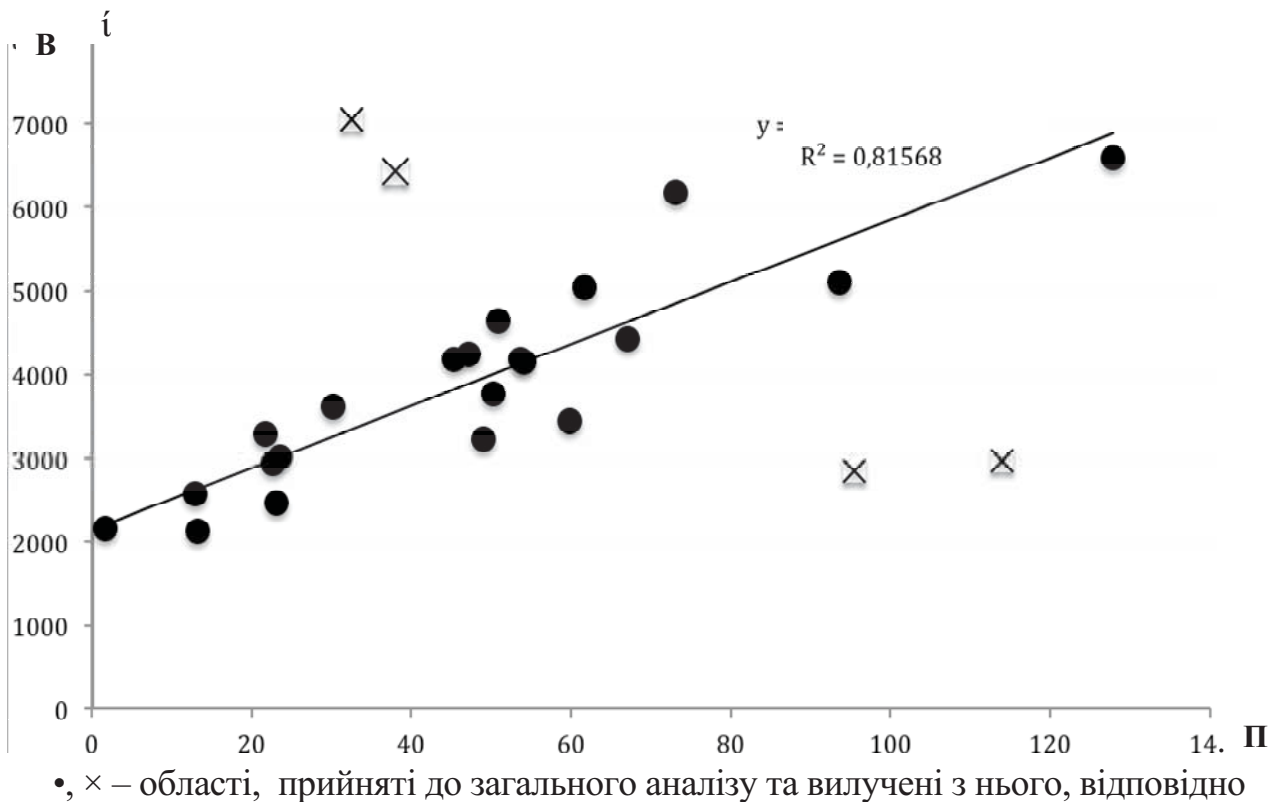

Рис. 1. Залежність валового виробництва агропродовольчої продукції від рівня державної підтримки за областями України

Економічна діяльність агропродовольчої системи України у 2010 р. забезпечила вклад у валовий внутрішній продукт держави у розмірі понад 100 млрд грн (табл. 2). Лідерами виробництва валової сільськогосподарської продукції є: Вінницька, Донецька, Дніпропетровська, Київська, Полтавська та Черкаська області, обсяг виробництва у яких коливається від 4900 ÷ 7100 млн грн. При цьому за продуктами рослинництва (зернові та зернобобові) із вказаних вище областей лідерами є: Вінницька, Дніпропетровська, Київська, Полтавська (обсяг виробництва 2900 ÷ 4300 млн грн), а за продуктами тваринництва до найбільших виробників належать Вінницька, Донецька, Дніпропетровська, Київська та Черкаська області (обсяг виробництва 1900 ÷ 4300 млн грн).

За статистичними даними Мінагрополітики та продовольства України (табл. 2) було проведено диференційований аналіз економічної діяльності у агропродовольчій системі за 24-ма областями та АР Крим (далі, для спрощення, використовується термін «25 областей») за 6-ма показниками: загальна валова продукція (ВПАС); обсяг ВПАС на одну особу, мешканця області; обсяг продукції рослинництва; обсяг продукції тваринництва; обсяг ВПАС підприємствами агропродовольчої системи з приватною формою власності, у тому числі колективними, фермерськими, кооперативними господарствами; ВПАС домогосподарств сільського населення.

За кожним із показників залежно від його значення проведено розподіл областей за схемою – області з найбільшим показником присвоювалося перше місце, другим місцем позначалася область з меншим показником і т. д. до останнього 25-го місця.

З метою наочності представлення отриманих результатів введено

відносний показник рейтингу області, який розраховувався за залежністю $r_i = 1/M$, де M – місце області за визначуваним показником; i – індекс показника ($i = 1, 2, 3, 4, 5, 6$ – відповідно). За такого підходу рейтинг області може змінюватися від 1 – перше місце до 0,04 – останнє 25-ме місце. В подальшому, для сумарної оцінки діяльності кожної області в агропродовольчій системі України визначався її комплексний рейтинг шляхом підсумовування за r_i за всіма 6-ма показниками, тобто $R = \sum_1^6 r_i$, відн. од.

На основі наведеного підходу і даних табл. 2 було встановлено комплексний рейтинг кожній із областей, який відображено на рис. 2.

Таблиця 2

**Результати діяльності агропродовольчої системи за областями
України та її державна підтримка у 2010 р.**

Область	ВПАС*	ВПАС на особу	ВПАС рослинництва	ВПАС тваринництва	ВПАС підприємств	ВПАС господарств населення	Державна підтримка, тис. грн
Україна	100536,2	2192	58677,6	41858,6	45149,2	55387	47 124,3
АР Крим	4239,1	1808	2064,8	2174,3	1962,5	2276,6	73 016,2
Вінницька	6162,5	3744	4224,2	1938,3	2775,9	3386,6	23 527,5
Волинська	3013,6	2906	1481	1532,6	805,2	2208,4	68 882,5
Дніпропетровська	6426,1	1921	3491,3	2934,8	3785,4	2640,7	106 515,4
Донецька	5035,1	1132	2633,3	2401,8	2498,7	2536,4	21 749,6
Житомирська	3293,4	2568	1859,6	1433,8	891,5	2401,9	1 611,3
Закарпатська	2153	1728	1012,2	1140,8	83,5	2069,5	30 283,1
Запорізька	3601,2	1994	2319,8	1281,4	1897,7	1703,5	13 002,7
Івано-Франківська	2572,2	1864	1012,2	1560	583,9	1988,3	127 799,7
Київська	6587,9	1460	3405,4	3182,5	4081,8	2506,1	50 302,7
Кіровоградська	3767,2	3716	2688,5	1078,7	1877,5	1889,7	23 062,8
Луганська	2458,5	1068	1365,9	1092,6	1167	1291,5	82 963,7
Львівська	4181,4	1642	2102,4	2079	1097,7	3083,7	59 844,5
Миколаївська	3439	2899	2414,2	1024,8	1698,1	1740,9	50 936,7
Одеська	4641,3	1942	3329,4	1311,9	2007,6	2633,7	93 653,9
Полтавська	5095,3	3411	3548,6	1546,7	2703,1	2392,2	113 942,7
Рівненська	2958,2	2568	1738,5	1219,7	652,8	2305,4	95 515,2
Сумська	2843,2	2437	1809,1	1034,1	1131,4	1711,8	22 683,0
Тернопільська	2941,6	2707	1867,1	1074,5	1045,1	1896,5	67 074,2
Харківська	4413,2	1598	2495,2	1918	2003,9	2409,3	54 087,0
Херсонська	4148,6	3803	3107,8	1040,8	1722	2426,6	64 873,4
Хмельницька	4172	3136	2728,9	1443,1	1636,7	2535,3	84 825,4
Черкаська	7044,8	5460	2805,1	4239,7	5218,4	1826,4	13 246,9
Чернівецька	2129,1	2354	1156,6	972,5	449,8	1679,3	49 067,2
Чернігівська	3218,7	2916	2016,5	1202,2	1372	1846,7	47 124,3

*Валова продукція агропродовольчої системи, млн грн

За отриманими результатами маємо можливість визначити, що найбільший рейтинг у п'яти областей: Черкаська, Вінницька, Київська, Дніпропетровська та Полтавська, на які припадає понад 20 % валової продукції агропродовольчої системи України.

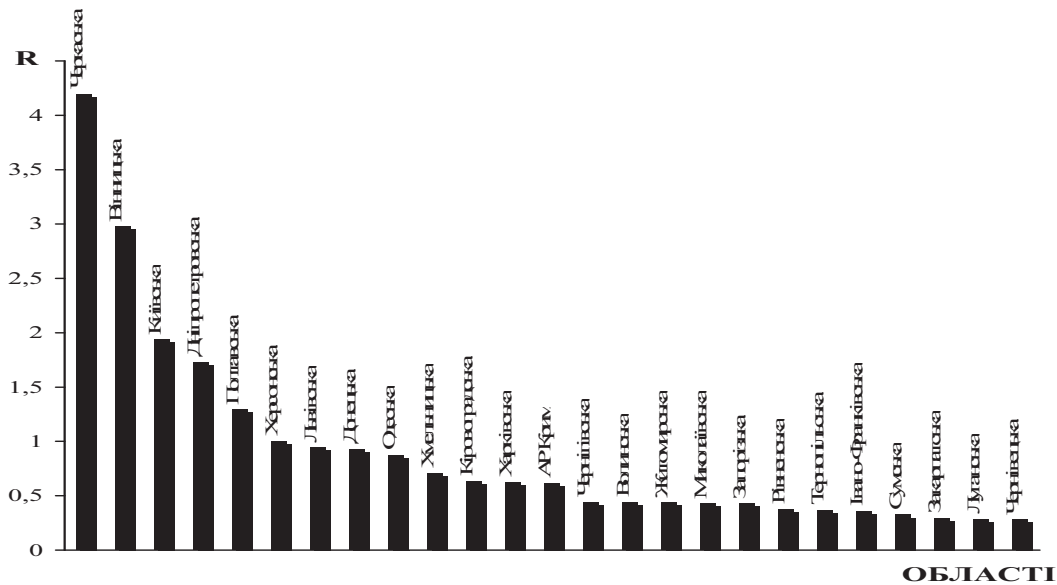

Рис. 2. Розподіл областей України за комплексним рейтингом R

У вказаних областях за значного обсягу ВПАС його структура суттєво різниться. Так, якщо Черкаська область в основному характеризується виробництвом продукції тваринництва (співвідношення обсягу продукції тваринництва до обсягу продукції рослинництва становить 1,51), то у Вінницькій, Дніпропетровській та Полтавській основною спрямованістю сільськогосподарської діяльності є виробництво продукції рослинництва (співвідношення обсягу продукції тваринництва до обсягу продукції рослинництва в середньому дорівнює 0,57). У Київській області практично є паритет обсягів з виробництва обох видів сільськогосподарської продукції (вказане співвідношення – 0,93).

Загалом агропродовольча система України на теперішній час визначається як країна-виробник продукції рослинництва зі значним експортним потенціалом, що у 2010 р. дозволило поставити на експорт 10,12 млн т зернових на загальну суму 2466 млн дол. (табл. 3) і вийти на 13-те місце в світі.

Таблиця 3

Динаміка виробництва та експорту зернових культур в Україні

Роки	ВВП млн грн	Вартість зернових грн/ т	Обсяг виробництва		Обсяг експорту	
			млн грн	млн т	експорт млн дол. США	млн т
2001	20419	381,3	15,14	39,71	483,7	6,87
2002	22581	312,5	12,13	38,8	997,7	8,53
2003	26734	535,1	10,83	20,23	402,3	9,56
2004	34511	453,1	18,94	41,81	844,3	9,65
2005	44145	417,8	15,88	38,02	1383	8,91
2006	54415	515,2	17,65	34,26	1353,6	8,31
2007	72073	833,5	24,42	29,3	763,6	10,05
2008	94805	778,6	41,49	53,29	3703,8	18,09
2009	91334	799	36,78	46,03	176,5	7,34
2010	100 536	1120,9	44,02	39,27	2466,5	10,12

У 2011 р. в Україні завдяки державній підтримці та сприятливим погодним умовам був зібраний рекордний урожай зернових та зернобобових-56,7 млн т, що на майже на 45 % перевищив урожай 2010 р., це дало можливість отримати 3617 млн дол. за рахунок експорту. Погодні умови 2012 р. знизили врожай сільськогосподарських культур до 50,7 млн т.

Розроблена методика ранжирування областей України дозволила також провести ретроспективний аналіз ефективності їх діяльності за період з 1990-2010 роки (табл. 4).

За цей період зазначені вище області: Черкаська, Вінницька, Київська, Дніпропетровська та Полтавська майже постійно перебувають у п'ятірці лідерів за комплексним рейтингом R , а починаючи з 2008 р. вони стабільно очолюють розподіл областей за результатами їх агропродовольчої діяльності.

Вказаний підхід дозволяє також прослідити динаміку діяльності окремих областей у часі. Так, Харківська область у 2005 р. посідала третє місце з рейтингом – 2,1. За шість років ефективність її діяльності постійно знижувалася: 2007 р. – 1,73; 2008 р. – 1,1; 2009 р. – 0,93; 2010 р. – 0,62 і вона посіла 12-те місце, що свідчить про недостатність використання потенціалу області. Черкаська область у 1990 р. займала 12-те місце серед областей УРСР з рейтингом 0,62. З 1995 р. за результатами її діяльності рейтинг почав постійно підвищуватись: 1995 р. – 0,82; 2000 р. – 1,67; 2005 р. – 1,89; 2007 р. – 2,34; 2008 р. – 2,45; 2009 р. – 4,22; 2010 р. – 4,19 що дало їй змогу у 2009 р. та 2010 р. займати перше місце серед областей України.

Особливий інтерес також становить відсутність прогресу в діяльності Луганської області (ВПАС у 2010 р. – 2458 млн грн), яка протягом двадцяти років займала останні місця у розподілі областей.

Середній рейтинг області становить понад 0,3, незважаючи на те, що за кліматичними умовами, земельними ресурсами, розвиток промислової сфери в регіоні, рівнем державної підтримки (близько 83 млн грн у 2010 р.) вона повинна відповідати валовому виробництву продукції харчування Донецької (5031,1 млн грн), Дніпропетровської (6426,1 млн грн), Запорізької (3601,2 млн грн) та Харківської (4413,2 млн грн) областям.

Визначення стану діяльності, потенціалу області та напрямів його практичної реалізація в частині нарощування виробництва агропродовольчої продукції повинно бути здійснено центральними та місцевими органами влади за умов підвищення ефективності державної підтримки товаровиробників.

Одним з напрямів підвищення ефективності державної підтримки є регулювання порядку сплати товаровиробникам вартості сільськогосподарської продукції при державних форвардних закупівлях.

Таблиця 4

Ранжування областей за сумарним рейтингом (R) по рокам діяльності

1990		1995		2000		2005		2007		2008		2009		2010	
Області	R	Області	R	Області	R	Області	R	Області	R	Області	R	Області	R	Області	R
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Вінницька	4,17	Вінницька	5,00	Вінницька	4,33	Київська	3,29	Київська	3,44	Київська	3,39	Черкаська	4,22	Черкаська	4,19
Київська	2,49	Київська	3,29	Львівська	2,38	Дніпропетровська	2,25	Черкаська	2,34	Вінницька	3,01	Вінницька	2,93	Вінницька	2,98
Харківська	1,99	Дніпропетровська	1,71	Київська	1,91	Харківська	2,10	Полтавська	2,28	Черкаська	2,45	Київська	1,89	Київська	1,94
Полтавська	1,44	Полтавська	1,38	Черкаська	1,67	Черкаська	1,89	Харківська	1,73	Дніпропетровська	1,81	Полтавська	1,73	Дніпропетровська	1,73
Дніпропетровська	1,34	Чернігівська	1,16	Харківська	1,42	Вінницька	1,55	Вінницька	1,59	Полтавська	1,42	Дніпропетровська	1,54	Полтавська	1,29
Львівська	1,33	Харківська	1,07	Дніпропетровська	1,31	Львівська	1,53	Львівська	1,54	Харківська	1,10	Харківська	0,96	Херсонська	1,00
Чернігівська	1,13	Хмельницька	0,95	Донецька	1,14	Полтавська	1,25	Дніпропетровська	1,37	Львівська	0,94	Львівська	0,95	Львівська	0,94
Донецька	0,85	Донецька	0,88	Хмельницька	0,97	Донецька	1,24	Донецька	0,92	Кіровоградська	0,92	Донецька	0,88	Донецька	0,93
Хмельницька	0,72	Черкаська	0,82	Одеська	0,96	Кіровоградська	0,91	Хмельницька	0,89	Донецька	0,84	Хмельницька	0,82	Одеська	0,87
Житомирська	0,69	Львівська	0,69	Чернігівська	0,69	Одеська	0,74	Чернігівська	0,84	Одеська	0,63	АР Крим	0,68	Хмельницька	0,70
Кіровоградська	0,66	Житомирська	0,59	Полтавська	0,62	Чернігівська	0,59	АР Крим	0,53	АР Крим	0,62	Херсонська	0,68	Кіровоградська	0,63
Черкаська	0,66	Одеська	0,52	Херсонська	0,53	Хмельницька	0,54	Волинська	0,51	Хмельницька	0,61	Одеська	0,56	Харківська	0,62
Одеська	0,65	Кіровоградська	0,52	Житомирська	0,50	Херсонська	0,51	Тернопільська	0,49	Херсонська	0,57	Кіровоградська	0,55	АР Крим	0,62
АР Крим	0,62	Сумська	0,47	Сумська	0,46	Житомирська	0,48	Житомирська	0,45	Чернігівська	0,54	Чернігівська	0,53	Чернігівська	0,44
Волинська	0,52	Тернопільська	0,44	Волинська	0,44	Запорізька	0,46	Запорізька	0,43	Волинська	0,45	Житомирська	0,44	Волинська	0,44
Запорізька	0,49	Запорізька	0,43	Тернопільська	0,44	Волинська	0,46	Сумська	0,43	Запорізька	0,44	Миколаївська	0,43	Житомирська	0,44

Закінчення табл. 4

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Сумська	0,47	Рівненська	0,38	Запорізька	0,42	АР Крим	0,43	Кіровоградська	0,41	Житомирська	0,43	Волинська	0,43	Миколаївська	0,43
Херсонська	0,43	АР Крим	0,37	АР Крим	0,42	Сумська	0,40	Херсонська	0,40	Миколаївська	0,41	Запорізька	0,41	Запорізька	0,43
Тернопільська	0,42	Херсонська	0,36	Кіровоградська	0,42	Миколаївська	0,37	Рівненська	0,40	Рівненська	0,37	Тернопільська	0,37	Рівненська	0,38
Миколаївська	0,35	Волинська	0,36	Рівненська	0,37	Тернопільська	0,36	І.-Франківська	0,37	Сумська	0,37	Рівненська	0,36	Тернопільська	0,37
Рівненська	0,35	Миколаївська	0,33	І.-Франківська	0,36	Рівненська	0,34	Одеська	0,37	Тернопільська	0,36	Сумська	0,36	І.-Франківська	0,36
Луганська	0,30	І.-Франківська	0,33	Миколаївська	0,31	І.-Франківська	0,33	Луганська	0,30	І.-Франківська	0,32	І.-Франківська	0,33	Сумська	0,32
І.-Франківська	0,28	Луганська	0,29	Чернівецька	0,29	Луганська	0,32	Закарпатська	0,30	Луганська	0,31	Закарпатська	0,29	Закарпатська	0,30
Чернівецька	0,28	Чернівецька	0,28	Закарпатська	0,28	Чернівецька	0,28	Чернівецька	0,30	Закарпатська	0,29	Луганська	0,29	Луганська	0,28
Закарпатська	0,26	Закарпатська	0,27	Луганська	0,27	Закарпатська	0,28	Миколаївська	0,27	Чернівецька	0,28	Чернівецька	0,28	Чернівецька	0,28

повідно до Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» форвардні закупівлі продукції здійснюються Аграрним фондом України для забезпечення цінової стабільності в державі та проводяться на конкурсній контрактній основі після завершення посівної компанії (~ I квартал поточного року) в обсягах за зерновими та зернобобовими не менше 5 тис. т (з 2013 р. – 2,5 тис. т) на один контракт. Розрахунок з товаровиробниками продукції проводиться за інтервенційними цінами, які щорічно встановлюються Кабінетом Міністрів України у два етапи: перший етап у розмірі 50 % вартості майбутнього врожаю – після підписання контракту (кінець I кварталу – третій місяць з початку року); другий – 50 % у середині III кварталу (одинадцятий місяць) після складування врожаю у зернохосвищах. При цьому не враховується, що на момент виплати першої частини вартості посівна компанія практично завершена за рахунок власних коштів товаровиробників, які є в основному великими корпораціями [7]; не відкидається у весняно-літній період прояв форс-мажорних обставин у вигляді природно-кліматичних катаклізмів, які повністю або частково знищують урожай [9]; має місце дефіцит державного бюджету у першому кварталі внаслідок його низького наповнювання.

Наведене вище визначає доцільність перерозподілу виплати вартості врожаю за II, III і IV кварталами. Ефективність виплат частками визначалася за зміною вартості грошей у часі, відповідно до умов перерозподілу загальної суми у пропорціях: 25%:25%:50%; 50%:25%:25% за чинним перерозподілом 50:50%.

У загальному плані теперішня вартість одиниці змінюється в часі залежно від дисконтованого грошового потоку [10]:

$$PV = F_i \cdot 1 / (1 + r)^{-i},$$

де PV – дисконтова вартість грошей у часі; F_i – оцінювана маса грошей; $r = r_1 + r_2$, (r_1 – щомісячна ставка Національного банку України, визначена за умов її рівномірного розподілу за місяцями бюджетного року, а r_2 – щомісячний прогнозний рівень інфляції, що визначається згідно з Законом України «Про державний бюджет»; j – період часу у місяцях року).

Для визначених умов перерозподілу будемо мати:

$$PV_1 = 0,5F_i(1 + r)^{-3} + 0,5F_i(1 + r)^{-11}, \text{ грн/т.}$$

$$PV_2 = 0,25F_i(1 + r)^{-3} + 0,25F_i(1 + r)^{-7} + 0,5F_i(1 + r)^{-11}, \text{ грн/т.}$$

$$PV_3 = 0,5F_i(1 + r)^{-3} + 0,25F_i(1 + r)^{-7} + 0,25F_i(1 + r)^{-11}, \text{ грн/т.}$$

У табл. 5 наведено середні базові інтервенційні ціни на зернові культури, встановлені Кабінетом Міністрів України на форвардних закупівлях 2012 р. (1670 грн/т) та розраховані їх дисконтовані значення при різних схемах сплати.

Дисконтовані вартості інтервенційних цін розраховані за залежностями 3, 4 відрізняються в середньому від нормативної вартості (залежність 2) на 1,2 та 0,9 %, відповідно, що дозволяє визначити як найбільш ефективний варіант виплати вартості врожаю за триразовою схемою зі співвідношенням

25%-25%-50% і який відрізняється від базового на 20 грн на кожній тоні.

Таблиця 5

Дисконтовані потоки витрат при державних форвардних закупівлях зернових

Сільськогосподарська культура	Інтервенційна ціна, грн/т	Дисконтована інтервенційна ціна, грн/т		
		PV1	PV2	PV3
Пшениця м'яка групи «А»				
2-й клас	1792	1641	1619	1661
3-й клас	1683	1541	1521	1560
Пшениця м'яка групи «Б»				
4-й клас	1612	1476	1457	1495
Жито				
1-й клас	1725	1580	1559	1599
2-й клас	1643	1504	1485	1523
3-й клас	1565	1433	1414	1451
У середньому: грн/т	1670	1529	1509	1548
%	100	91,6	90,4	92,7

При цьому загальний обсяг закупівель об'єктів державного цінового регулювання (пшениця тверда та м'яка, зерноsumіші пшениці та жита) становив 1,140 млн т, що дозволяє визначити економічну ефективність запропонованої схеми розрахунків у обсязі 22,8 млн грн.

Висновки. Встановлена функціональна лінійна залежність валового виробництва зернових регіонами України від рівня державної підтримки зі співвідношенням 37 : 1, що свідчить про стимулюючий характер самої підтримки для великотоварних виробників.

Розроблена модель ранжирування регіонів країни за комплексним рейтингом за шістьма економічними показниками, згідно з якими зао ретроспективними даними визначається спрямованість їх ефективної діяльності за видами виробленої продукції в рослинництві або тваринництві.

Визначено за результатами аналізу змін вартості грошей у часі економічна доцільність переходу від дворазової сплати державою вартості продукції рослинництва при форвардних закупівлях у співвідношенні 50% : 50% до триразової – 25% : 25% : 50% з економічною ефективністю більше як 20 млн грн на рік

Список літератури

1. Старостенко Г. Г. Національна економіка: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Г. Г. Старостенко, О. В. Онишко, Т. В. Поснова; Національний ун-т податкової служби України. – К.: Ліра-К, 2011. – 429 с.

2. Пасемко Г. П. Наукові засади дослідження і оцінки ефективності державного регулювання аграрних відносин / Г. П. Пасенко // Теорія та практика державного управління. – Харків: ХРІУ НАДУ. – 2011. – Вип. 3. – С. 368–379.

3. Маслак П. В. Критерії ефективності державного регулювання агропродовольчого сектора економіки / С. П. Маслак // Вісник Житомирського національного аграрного університету. – 2011. – № 2. – Т. 2. – С. 75–83.
4. Ткачук І. В. Державна фінансова підтримка сільськогосподарських підприємств / І. В. Ткачук // Облік і фінанси АПК. – 2011. – № 2. – 102–105.
5. Діброва А. Д. Ефективність державної підтримки виробництва продукції тваринництва в Україні / А. Д. Діброва // Економіка АПК. – 2010. – № 9. – С. 54–60.
6. Зинченко А. П. Аграрная политика: учебное пособие / А. П. Зинченко, В. И. Назаренко, В. В. Шайкин и др.; под ред. А. П. Зинченко. – М.: Колос, 2004. – 304 с.
7. Українська модель аграрного ринку та її соціоекономічна переорієнтація: наук. доп. / О. М. Бородіна, В. М. Геєць, А. О. Гурова та ін.; за ред. В. М. Гейця, О. М. Прокопи, І. В. Прокопи; НАН України, Ін-т економіки та прогнозування. – К., 2012. – 56 с.
8. Русан В. М. Організаційно-економічні інструменти державної аграрної політики в Україні: аналіт. доп. / В. М. Русан, О. В. Собкевич, А. Д. Юрченко; Національний інститут стратегічних досліджень. – К., 2012. – 31 с.
9. Маєвський В. С. Державна підтримка економіки агропродовольчої системи: страхування ризиків / В. С. Маєвський, І. І. Княженко // Прометей. – Донецьк : Юго-Восток, 2012. – Вип. 3. – С. 186–192.
10. Антипов І. В. Проектний аналіз: навчальний посібник / І. В. Антипов. – Донецьк : ДонДУУ, 2008. – 293 с.

УДК 65.012

АНАЛІЗ СИСТЕМИ ФАКТОРНИХ ПОКАЗНИКІВ ОЦІНКИ СТІЙКОСТІ ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ

Манько І. М.,

*ст. викладач кафедри аудиту і контролінгу
Луганського національного аграрного університету*

У статті досліджено основні підходи, методи, прийоми, які характеризують оцінку стійкості потенціалу підприємств та стан управління стійкістю потенціалу. Проаналізовано особливості даних концептуальних підходів, визначено їх переваги та недоліки. На основі проведеного аналізу праць вітчизняних та зарубіжних вчених та порівняння підходів та способів оцінки стійкості потенціалу розроблено модель комплексної оцінки стійкості потенціалу підприємств, яка дозволяє визначити найраціональніші способи взаємодії, розподілу і використання ресурсів і сформулювати структуру засобів підприємства.

Ключові слова: потенціал, фактори, аналіз, підприємство, оцінка.

В статье исследованы основные подходы, методы, приемы, которые характеризуют оценку устойчивости потенциала предприятий и состояние управления устойчивостью потенциала. Проанализированы особенности данных